

Een klopgeest in de boekhandel

Soepele vertaling van charmante roman van Penelope Fitzgerald

MONICA SOETING – 02/05/15, 02:45

Sommige critici vonden het absurd. Op de shortlist van de Britse Booker Prize van 1978 stond een dunne roman over een onopvallende, zestigjarige weduwe die een boekwinkel probeert te runnen. Het boek, 'The Bookshop', was bovendien - o horror - geschreven door een weduwe van dezelfde leeftijd. Misschien was 1978 gewoon een slecht boekenjaar, meende een recensent. En een ander deed het boek af als 'ongevaarlijk, conventioneel, geestig en charmant, maar verder volkomen onopmerkelijk'. Niet veel anders dan de auteur, die door deze criticus als een saaie, half-geschifte en veel te oude debutante werd beschouwd.

Maar Penelope Fitzgerald was allesbehalve een debutante. Ze was in 1916 als Penelope Knox geboren in een familie van schrijvers, predikanten en andere intellectuelen en schreef sinds haar studententijd in Oxford verhalen en recensies voor tijdschriften. In 1950 werd ze samen met haar man redacteur van het literaire blad *World Review*, waaraan bekende auteurs als Muriel Spark, Bertrand Russell en André Malraux meewerkten. Haar eerste boek, een biografie van de schilder Edward Burne-Jones, was in 1975 verschenen. Toen ze in 2000 stierf, had ze tientallen artikelen, twee andere biografieën, zeven romans en een verhalenbundel op haar naam staan.

Geschrift was Fitzgerald ook niet. Je kon haar ontoegankelijk noemen, schrijft Hermione Lee in een mooie, geserreerd geschreven biografie van Fitzgerald uit 2013, en, nou vooruit, misschien een beetje wereldvreemd. In de jaren vijftig verhuisde ze met haar kinderen naar een oud, vochtig huis in een winderig plaatsje aan de Noordzee, waar ze korte tijd in een boekhandel werkte. En in 1960 betrok ze, weer alleen met haar kinderen, een leuke woonboot, die ze pas verlieten toen hij begon te zinken. Met 'Offshore', de roman die ze op die episode baseerde, haalde ze in 1979 niet alleen opnieuw de shortlist van de Booker Prize, maar won ze die prijs ook. Inmiddels waren Fitzgeralds grootste critici van hun verbazing bekomen en erkenden dat haar boeken weliswaar net als hun schrijfster iets ongenaakbaars en onvoorspelbaars hebben, maar dat ze altijd eindeloos fascinerend en wonderschoon geschreven zijn.

Dat geldt in het bijzonder voor 'The Bookshop', dat Fitzgerald eveneens op eigen ervaringen baseerde. Deze maand verscheen het, niets te vroeg, onder de titel 'De Boekhandel' in een soepele Nederlandse vertaling.

De hoofdpersoon van dit in 1959 spelende verhaal is Florence Green, die na de dood van haar man in het geïsoleerde kustplaatsje Hardborough een oud huis koopt en er een boekwinkel begint. Ze is inderdaad een onopvallende vrouw. "Van voren zag ze er nogal onbeduidend uit en van achteren al helemaal", schrijft Fitzgerald meedogenloos. "Er werd niet veel over haar gepraat, zelfs niet in Hardborough, waar iedereen al vanuit de verte gezien werd en waar alles wat gezien werd over de tong ging. Ze paste de kleding die ze droeg aan de seizoenen aan. Maar iedereen kende haar winterjas, het soort dat gemaakt is om nog een jaar mee te kunnen." Florence Green mag er dan onbeduidend uitzien, ze is vastberaden iets van haar leven te maken en gelooft heilig in de kracht van een goed boek. En ze is aardig, ook al heb je, zoals Fitzgerald schrijft, 'daar weinig aan als het aankomt op zelfbehoud'. Als de plaatselijke bank, andere autoriteiten en een merkwaardige klopgeest

het Florence Green lastig beginnen te maken, kan ze daar met haar aardigheid inderdaad niet tegenop. De grootste tegenstand komt echter van de rijke mevrouw Gamart, een cultuursnob die in het huis van Florence Green een cultureel centrum wil inrichten. Die tegenstand is aanvankelijk nauwelijks waarneembaar, want mevrouw Gamart handelt uitsluitend onderhands en tussen de regels door, waardoor de spanning zich ook voor de lezer bijna onmerkbaar ophoogt eer echt alles mis gaat. Dat heeft niet alleen met mevrouw Gamart te maken, maar ook met Fitzgeralds opvattingen over literatuur: je lezers onderschatten beschouwde ze als een literaire doodzonde. Een van Florence Greens vrienden en medestanders, de excentrieke en hoogbejaarde Mr Brundish, fungeert wat dat betreft als Fitzgeralds spreekbuis. Als Florence zijn mening vraagt over de aankoop van de roman 'Lolita' van Vladimir Nabokov, zegt hij: "Het is een goed boek en daarom moet u proberen het aan de inwoners van Hardborough te verkopen. Ze zullen het niet begrijpen, maar dat is des te beter. Begrijpen maakt de geest lui."

Een luie geest is wel het laatste wat de lezers van 'De Boekhandel' zullen krijgen. De verhaallijn lijkt simpel. Maar wie de gebeurtenissen rond Greens boekwinkel, de onderliggende boodschap, de verschillende personages en vooral ook de mooie, ingetogen stijl echt wil vatten, zal de roman toch een keer moeten herlezen. Gelukkig is het herlezen van Fitzgeralds boeken een buitengewoon genoeg.

Penelope Fitzgerald: De Boekhandel.
Vert. Mieke Prins. Karmijn; 160 blz., euro 17,95.

Boekwinkelboeken

Boekwinkels zijn niet alleen de beste plaats om boeken te kopen, maar fungeren vaak als lijfelijk en geestelijk toevluchtsoord, zoals de boekwinkel dat is voor Florence Green. In '84, Charing Cross Road' vertelt de Amerikaanse Helene Hanff hoe ze kort na de Tweede Wereldoorlog, hongerig naar kennis en oude boeken, een correspondentie begon met een boekverkoper in Londen. Dat leidde tot een geestige maar ook weemoedig stemmende botsing tussen twee culturen, die in dit brievenboek uit 1970 subtiel tot uitdrukking komt. Het boek werd in 1987 verfilmd met in de hoofdrollen Anne Bancroft en een ingetogen spelende Anthony Hopkins. Het vervolg op '84, Charing Cross Road', 'The Duchess of Bloomsbury Street' (1973), gaat over het bezoek dat Hanff in 1971 aan de boekwinkel in de Charing Cross Road bracht, drie jaar na de dood van haar penvriend. In de in 2005 verschenen roman 'The Brooklyn Follies' van Paul Auster begint Nathan Glass, de eenzame, gescheiden hoofdpersoon, een nieuw leven met hulp van de eigenaar van een chaotische tweedehands boekwinkel in New York. En in Deborah Meyler's 'The Bookstore' uit 2013 vindt een zwangere, alleenstaande Engelse studente